

EGE KARASULARI SINIRLANDIRMASINDA ADALARIN ETKİSİNİN ULUSLARARASI HUKUK BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

*The Effect of Islands on Delimitation of Aegean Territorial Sea with respect to
International Law*

Yrd. Doç. Dr. Berat Lale AKKUTAY*

Geliş Tarihi: 06.11.2017

Kabul Tarihi: 23.11.2017

ÖZET

Adaların deniz alanlarının sınırlandırılmasındaki etkisi, Ege gibi üzerinde yüzlerce adanın bulunduğu bir denizden kaynaklanan sorunlar dikkate alındığında, özellikle incelenmesi gereken bir meseledir. Bu çalışmada, öncelikle, uluslararası hukukta adaların karasularının sınırlandırılmasındaki etkisi genel olarak değerlendirilmiş, ardından Ege Denizi karasuları sorunu adalar çerçevesinde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Karasularının Sınırlandırılması, Ada, Andlaşma, Özel Durumlar, Orta Hat, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi

ABSTRACT

The impact of islands on maritime delimitation requires a special analysis considering the delimitation problems arising from the islands situated in the Aegean Sea. This study evaluates the effects of islands on territorial sea delimitation and examines the Aegean territorial sea issue with respect to islands.

Keywords: Delimitation of the Territorial Sea, Island, Agreement, Special Circumstances, Median Line, United Nations Convention on the Law of the Sea

GİRİŞ

Uluslararası hukukta deniz alanlarının sınırlandırılması, özellikle dar deniz alanlarında, yan yana ya da karşılıklı kıyıdaş devletlerin, bu alanlardaki hak iddialarının çatışmasından ileri gelir. Karşılıklı kıyılarda, karasularının dış sınırına yakın bir mesafede başka bir devletin ülkesi varsa karasularının sınırlandırılması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.¹

Sınırlandırma yalnızca tek bir deniz alanına ilişkin olabileceği gibi birden fazla alan bakımından da söz konusu olabilir. Kimi zaman sınırlandırmanın yapılabilmesi için öncelikle deniz alanlarında yer alan kara parçalarının aidiyetinin tespiti gerekir. Zira denizlerdeki egemenlik karadaki egemenliğe bağlıdır.

* Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, berat.lale@gazi.edu.tr

¹ Aydoğan ÖZMAN, *Deniz Hukuku I: Kaynaklar, Kişiler, Nesnelere, Ulusal Deniz Alanları*, Ankara, Turhan, 2006, s. 304.

Türkiye ve Yunanistan'ın yan yana ve karşılıklı kıyıdaş olduğu Ege Denizi, egemenliği devredilmemiş adalar, Doğu Ege Adaları'nın askerden arındırılmış statüsünün ihlali, karasuları ve kıta sahanlığı sınırlandırması, hava sahası ve arama-kurtarma sorumluluğuna ilişkin olarak her iki devlet arasında sorunlara kaynaklık eden bir bölgedir.

Bu çalışmada söz konusu sorunlardan yalnızca karasuları meselesi, özellikle adaların karasuları sınırlandırmasına etkisi incelenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde, uluslararası hukukta karasularının sınırlandırılması genel olarak değerlendirilmiş, ikinci bölümde karasularının sınırlandırılmasında adaların etkisi, benzer konulardaki devlet uygulamaları ve yargı kararları çerçevesinde ele alınmış, üçüncü bölümde ise Ege Denizi'nin coğrafyasını benzersiz kılan unsurlardan biri olan adaların, karşılıklı kıyılarda karasuları sınırlandırmasındaki rolü değerlendirilmiştir.

I. ULUSLARARASI HUKUKTA KARASULARININ SINIRLANDIRILMASI

Kıyı devleti, karasularında, su tabakası, deniz yatağı, toprak altı ve bunların üzerindeki hava sahasında münhasır egemen hak ve yetkileri haizdir. Karasuları, iç suların dış sınırını oluşturan esas hatlardan itibaren, belirli bir mesafeye kadar tespit edilebilir.

Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nde (BMDHS/Sözleşme) karasularının sınırlandırılması konusu, 15. maddede düzenlenmiştir. Söz konusu madde, köklerini, 1958 Cenevre Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi'nin 12. maddesinden alır. BMDHS'nin 15. maddesi uyarınca:

"İki devletin sahilleri bitişik ya da karşılıklı olduğunda aralarında aksine bir andlaşma olmadıkça, bu devletlerden ne birinin ne de diğerinin kendi karasularını, bütün noktaları, bu iki devletin her birinin karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarından eşit uzaklıkta bulunan orta hattın ötesine uzatmaya hakkı yoktur. Bununla beraber bu hüküm, tarihi hakların veya diğer özel durumların varlığı nedeniyle her iki devletin karasularının başka bir şekilde sınırlandırılmasının gerekli olduğu durumlarda uygulanmaz."²

Bu noktada ortaya konması gereken en temel husus, sınırlandırmada, andlaşmanın diğer yöntemlere göre önceliğidir. Sözleşme'nin hazırlık aşaması ve uluslararası mahkeme ve hakemlik kararları, karasuları sınırlandırmasının andlaşma yoluyla yapılması gerektiği yönündedir. Uluslararası Adalet Divanı (UAD), İngiltere-Norveç balıkçılık davasında deniz alanlarının sınırlandırılmasının her zaman bir uluslararası yönü

² Çeviri için bkz. Aydoğan ÖZMAN, *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi*, İstanbul Deniz Ticaret Odası, 1984, s. 7.

olduğunu ve sınırlandırmanın üçüncü devletler bakımından geçerliliğinin, uluslararası hukuku ilgilendirdiğini belirtmiş; Maine Körfezi Davasında, deniz alanlarının sınırlandırılmasının tek taraflı olarak yapılamayacağını, böyle bir sınırlandırmanın andlaşma ile gerçekleştirilebileceğini ifade etmiştir.³ Aynı davada, Divan, deniz alanlarına ilişkin sınırlandırmanın, tarafların iyi niyetle ve sınırlandırmayı gerçekleştirmek için olumlu bir sonuca varmak üzere anlamlı müzakerelerde bulunması gerektiğini bildirmiş; bu müzakereler neticesinde sonuca ulaşılamazsa, sınırlandırma için üçüncü taraf çözümüne başvurulması gerektiğini ifade etmiştir.⁴ Görüldüğü üzere UAD içtihadı ve genel olarak uluslararası hukuk bakımından taraflar arasında bir uyuşmazlık olup olmaması önemli olmaksızın, sınırlandırma meselesinin müzakere edilmesi zorunluluğu vardır. Burada üçüncü taraf çözüm yolundan yalnızca yargısal yollar anlaşılmalıdır. Üçüncü taraf çözümü, müzakereleri devam ettirmek üzere bağımsız bir üçüncü tarafın dahil olduğu arabuluculuk ya da sınırlandırmaya ilişkin çözüm önerilerinin sunulduğu ya da maddi verilerin bir komisyon tarafından ortaya konduğu uzlaştırma veya araştırma gibi diplomatik yöntemler de olabilir.⁵ Üçüncü taraf diplomatik çözüm yollarında sınırlandırma için sunulan önerilerin bağlayıcı gücü yoktur ancak taraflar bu öneriler çerçevesinde bir andlaşmaya da varabilirler.⁶ Üçüncü taraf çözüm yollarından, kararları bağlayıcı olan hakemlik ya da mahkeme gibi yargısal yollara da sınırlandırma için başvurulabilir. Bununla birlikte, sınırlandırma meselesinin uluslararası hukuk anlamında bir uyuşmazlık olması durumunda bile, devletlerin BM Andlaşması'nın 33. maddesinden kaynaklanan yükümlülüğü, uyuşmazlığı barışçı yollarla çözmektir. Uyuşmazlığın yargısal yollara götürülme yükümlülüğü yoktur. Uluslararası Daimi Adalet Divanı, bir uyuşmazlığın uluslararası mahkeme önüne götürülmesinden önce konusunun müzakereler yoluyla açıkça tanımlanması gerektiğini ifade etmiş ve her davada, meselenin yeterli ölçüde müzakere edilip edilmediğinin, Divan tarafından belirlenmesini gerekli gördüğünü belirtmiştir.⁷ O halde Divanın içtihatları

³ *Fisheries Case*, (United Kingdom v. Norway) Judgment, ICJ Reports 1951, p.116, s. 132, (ICJ Rep. 1951 olarak kısaltılacaktır); *Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area*, (Canada v. United States of America) Judgment, ICJ Reports 1984, p. 246, para. 22, 112. (ICJ Rep. 1984 olarak kısaltılacaktır.)

⁴ ICJ Rep. 1984, para. 112/1.

⁵ Bu konuda bkz. Michael BOTHE, "International Obligations, Means to Secure Performance", in Rudolph Bernhardt ed., *Encyclopedia of Public International Law, Settlement of Disputes*, Amsterdam, North Holland Publishing Company, 1981, s. 104.

⁶ Ancak uzlaştırma, araştırma ve soruşturma komisyonlarının tespit ve önerileri bağlayıcı olmasa da devletler bu öneriler çerçevesinde bir andlaşmaya varmadıkları gerekçesiyle uluslararası kamuoyunun baskısıyla karşılaşılabirler.

⁷ *Mavrommatis Palestine Concessions*, PCIJ Series A No. 22, August 30th, 1924, s. 15. Bu konuda ayrıca bkz. Özgür MENGİLER, *Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Uluslararası Uyuşmazlıkların Barışçı Çözümü*, Ankara, Platin, 2005, s. 48.

çerçevesinde zorunluluk, yargısal yollara başvurmadan önce mutlaka konunun müzakere edilmesidir.⁸ Başka bir ifadeyle uluslararası hukukta, uyuşmazlıkların çözümünde öncelik tarafların iradesine bırakılmıştır ve yargısal yollara başvuru zorunluluğu, taraflar arasında aksine bir andlaşma yoksa bulunmamaktadır. Nitekim BMDHS'nin uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin zorunlu yargısal yollar ihtiva eden XV. Kısım da bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.⁹ Sözleşme'nin 283. maddesi, zorunlu yargısal yollara başvurmadan önce taraflara müzakere şartı getirmiştir. Yine XV. Kısımda yer alan ve ihtiyari istisnalar başlığı taşıyan 298. maddeden, tarafların deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uyuşmazlıkları, 287. maddede sayılan yargısal yollara götürme zorunluluğunun bulunmadığı anlaşılmaktadır.¹⁰ Dolayısıyla deniz alanlarının sınırlandırılmasının andlaşma yoluyla yapılması esastır.¹¹ Sınırlandırma meselesinin yargısal yollara götürülmesi, taraflar arasında doğrudan ve barışçı çözüm için tarafların rızasına bağlı bir alternatiftir.¹² UAD'nin çeşitli kararlarında da deniz alanlarının sınırlandırılması bakımından, karasuları, MEB ya da kıta sahanlığı, fark etmeksizin hem örf ve adet hukuku hem de ahdi hukukun, önceliği andlaşmaya verdiği bildirilmiştir.¹³

Orta hat ya da eşit uzaklık çizgisi, karşılıklı ya da yan yana kıyıdaş devletlerin esas hatlarının en yakın noktalarının eşit mesafesinde bulunan çizgiyi ifade etmek üzere kullanılır. Ancak eşit uzaklık yöntemine göre bir sınırlandırma bazı coğrafi durumlarda adil bir sonuç sağlarken bazı durumlarda hakça bir çözüm getirmekten uzaktır.¹⁴

⁸ Aslan GÜNDÜZ, "A Tentative Proposal for Dealing with the Aegean Disputes" in B. Öztürk ed. *The Aegean Sea 2000 Proceedings of the International Law Symposium on the Aegean Sea*, 5-7 May 2000, Bodrum-Turkey, İstanbul, TÜDAV, s. 150; ICJ Rep. 1984, para. 112/1.

⁹ BMDHS'nde düzenlenen uyuşmazlık çözüm rejimine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Berat Lale AKKUTAY, *1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi Çerçevesinde Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*, Ankara, Adalet, 2012.

¹⁰ Berat Lale AKKUTAY, "1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi Çerçevesinde Çekinceler ve İhtiyari İstisnalar", *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, Cilt: 31, Sayı: 1, 2011, ss. 17-23. Bununla birlikte 298. madde uyarınca deniz alanlarının sınırlandırılması bakımından zorunlu yargısal yolları kabul etmeyen devletlerin, uyuşmazlığı, Sözleşme'nin V. Ek 2. Bölümü uyarınca zorunlu uzlaştırmaya götürme yükümlülüğü vardır. Ancak 298. madde buna da bir istisna getirmekte ve uyuşmazlığın, kıta ya da adaların egemenlik haklarıyla ilgili olması halinde zorunlu uzlaştırmaya sunulmayacağını ifade etmektedir. Bkz. AKKUTAY, 2012, ss. 82-84.

¹¹ ICJ Rep. 1984, para. 112/1; *North Sea Continental Shelf* (Federal Republic of Germany/Denmark; Federal Republic of Germany/Netherlands) Judgment, ICJ Reports 1969, p. 3, para. 85/a (ICJ Rep. 1969 olarak kısaltılacaktır)

¹² *Case of the Free Zones of Upper Savoy and the District of Gex*, Order of August 19th, 1929, PCIJ Series A-No.22, s. 13; ICJ Rep. 1984, para. 22.

¹³ ICJ Rep. 1969, para. 87; ICJ Rep. 1984, para. 22. Ayrıca bkz. İbrahim GÖKALP, *Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*, İstanbul, Beta, 2008, s. 102.

¹⁴ Uğur BAYILLIOĞLU, *Uluslararası Hukuk Açısından Ege Karasuları Sınırlandırması*, Ankara,

Özel durumların içeriğine ilişkin bir tanım olmamakla birlikte, Uluslararası Hukuk Komisyonu, kıyının olağanüstü nitelikteki biçimini, adaların ve ulaşım yollarının varlığını özel durum olarak değerlendirmektedir.¹⁵ Bu nedenle her somut olayda farklı özel durumlar söz konusu olabilir. Taraflar arasında bir anlaşma olmaması halinde eşit uzaklık yönteminin ilkeyi, özel durumların gerektirdiği yöntemlerin ise istisnayı oluşturduğu görüşü genellikle reddedilmektedir.¹⁶ Tüm deniz alanı sınırlandırılmalarının temelinde hakça bir çözüme ulaşma amacı vardır ve eşit uzaklık çizgisi ile de hakça bir çözüme ulaşılabilir. Ancak yalnızca eşit uzaklık yönteminin uygulanmasını zorunlu kılan bir kural mevcut değildir. Nitekim Nikaragua ve Honduras arasındaki deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin davada UAD, orta hat yönteminin uygulanmasının kolaylığı nedeniyle sınırlandırmada sıklıkla kullanıldığını ancak bu durumun, söz konusu yöntemi otomatik olarak diğer yöntemlere göre öncelikli hale getirmediğini ifade etmiştir. Divana göre bu yöntemin uygulanması, özel durumların varlığı halinde uygun değildir.¹⁷ Uluslararası mahkemeler, sınırlandırmada, özel durumlar kuralını, hakça bir çözüme ulaşmak için uygulamaktadır.¹⁸

Tarihsel haklar kavramı, bir kıyı devletinin uzun süreden beri diğer devletlerin itirazı olmadan olağan mesafelerin üzerinde gerçekleştirilen karasuları genişliği uygulamalarını ifade etmek üzere kullanılır. Söz konusu uygulamaların zaman içinde kıyı devletine ait haklara dönüştüğü kabul edilir.¹⁹

Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi'nin 12. ve BMDHS'nin 15. maddesindeki karasularının sınırlandırılmasına ilişkin bu kural günümüzde aynı zamanda bir uluslararası örf ve adet hukuku kuralı niteliği taşır.²⁰ Bu durum UAD'nin Katar/Bahreyn kararında da tespit edilmiştir.²¹ Ancak burada dikkat çekilmesi gereken husus anlaşma/orta hat/tarihi haklar/özel durumlar kuralının bir bütün olarak örf ve adet hukuku kuralı niteliğidir. Başka bir ifadeyle bu kuralın tek bir unsurunu oluşturan orta hattın, örf ve adet hukuku

Turhan, 2011, ss. 175-176.

¹⁵ Yearbook of the International Law Commission, 1956, Volume II, *Documents of the Eighth Session Including the Report of the Commission to the General Assembly*, United Nations, New York, 1957, s. 300. Bu konuda ayrıca bkz. ÖZMAN, 2006, s. 305; Faraj Abdullah AHNISH, *The International Law of Maritime Boundaries and the Practice of States in the Mediterranean Sea*, Clarendon Press, Oxford, s. 43.

¹⁶ Hüseyin PAZARCI, *Uluslararası Hukuk Dersleri, II. Kitap*, Ankara, Turhan, 2014, s. 320.

¹⁷ *Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea* (Nicaragua v. Honduras), Judgment, ICJ Reports 2007, p. 659, para. 272. (ICJ Rep. 2007 olarak kısaltılacaktır.)

¹⁸ BAYILLIOĞLU, 2011, ss. 182-183.

¹⁹ PAZARCI, 2014, s. 320.

²⁰ PAZARCI, 2014, s. 320.

²¹ *Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain*, Merits, Judgment, ICJ Reports 2001, p. 40, para 176, (ICJ Rep. 2001 olarak kısaltılacaktır.)

kuralı oluşturması söz konusu değildir.²² Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davası'nda, Danimarka ve Hollanda'nın eşit uzaklık ilkesinin örf ve adet hukuku kuralı oluşturduğu yönündeki iddiası, UAD tarafından kabul edilmemiştir.²³

II. ADALARIN KARASULARININ SINIRLANDIRILMASINA ETKİSİ

Uluslararası hukukta adaların deniz alanlarına sahip olması meselesi BMDHS'nin 121. maddesinde düzenlenmiş olmakla birlikte asıl sorun adaların sınırlandırmadaki etkisinde ortaya çıkmaktadır. Adaların karasularının sınırlandırılmasındaki etkisini değerlendirebilmek için BMDHS'nin 15. ve 121. maddelerinin incelenmesi ve her iki madde arasındaki ilişkinin ortaya konması gerekir.

Sözleşme'nin 121. maddesi uyarınca suların en çok yükseldiği zaman su üzerinde kalan, sularla çevrili, doğal olarak oluşmuş kara parçaları, ada olarak kabul edilir. 2. fıkraya göre ise bir adanın karasuları, bitişik bölgesi, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgesi, Sözleşme'nin kara ülkelerine dair diğer hükümlerine göre belirlenir. Ancak III. Deniz Hukuku Konferansı'nda, madde taslağına ilişkin açıklamalardan anlaşıldığı üzere, adaların karasularının, kara ülkelerine dair diğer hükümlere göre değerlendirilmesi, sınırlandırma problemlerinin olmadığı alanlara yönelik olarak, bu konuda genel bir kural koyma amacını taşımaktadır.²⁴ Dolayısıyla karasuları sınırlandırması söz konusu olduğunda, Sözleşme'nin 15. maddesine göre bir değerlendirme yapmak suretiyle, özel durumlar söz konusu ise, adalara, ana karalara göre sınırlı etki tanınması ya da hiç etki tanınmaması mümkündür.

Devlet uygulamaları ve uluslararası yargı yerleri, deniz alanlarının sınırlandırılmasında adaların etkisini, adanın coğrafi konumu, nüfusu, yüz ölçümü, siyasi durumu ve denizin yarı kapalı olup olmaması gibi koşulları dikkate alarak belirlemektedir.²⁵ Bu özellikler arasında ön plana çıkan ise adanın, ana karaya göre coğrafi konumudur.²⁶ Bir deniz alanında adaların bulunması, daha da önemlisi ana karalara göre orta hattın ters tarafında

²² BAYILLIOĞLU, 2011, s. 184.

²³ ICJ Rep. 1969, para. 60-80.

²⁴ Myron H. NORDQUIST ed., *United Nations Convention on the Law of the Sea: A Commentary, Vol. III*, Martinus Nijhoff Publishers, The Hague, 1995, s. 331. Ayrıca bkz. Yücel ACER, *Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü ve Devletlerarası Uygulama, Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 4, No: 16, 2008, s. 2.

²⁵ Malcolm D. EVANS, *Relevant Circumstances and Maritime Delimitation*, Oxford, Clarendon Press, 1989, ss.143-145.

²⁶ ACER, 2008, s. 3. Adaların coğrafi konumlarına göre sınıflandırılması konusunda farklı görüşler için bkz. ACER, 2008, s.3; Derek W. Bowett, *The Legal Regime of Islands in International Law*, New York, Oceana Publications, 1978, ss. 37-44.

adaların yer alması tipik bir özel durum örneğini oluşturur.²⁷ Böyle bir durumda özel durumlar dikkate alınarak hakça bir çözüme ulaşmak üzere bir andlaşma yapılması gerekir.

Devletler arası uygulamada, karasuları sınırlandırmasında adalara hiç etki tanınmayan ya da sınırlı etki tanınan çok sayıda örnek mevcuttur. Örneğin Çin ve Hong Kong İngiliz İdaresi arasında 1899 yılında yapılan sınırlandırma anlaşmasında, İngiliz egemenliğinde bulunan ancak Çin kıyılarına çok yakın olan Lan Tao Adası'na; orta hattın doğru tarafında yer almasına rağmen Danimarka ile İsveç arasında 1930 yılında imzalanan andlaşmada Ven Adası'na; Arjantin ile Uruguay arasındaki 1973 tarihli andlaşmada orta hattın ters tarafındaki Martin Garcia Adası'na etki tanınmadığı, SSCB ile Finlandiya ve Avustralya ile Papua Yeni Gine arasındaki andlaşmalarda ise çeşitli adalara sınırlı etki tanındığı görülmektedir.²⁸

Uluslararası yargı kararlarında da karasuları sınırlandırmasında adaların etkisine ilişkin tespitler mevcuttur. UAD, Bahreyn ile Katar arasındaki uyuşmazlığa ilişkin kararında, iki devlet arasında orta hattın yakınlarında yer alan ve Bahreyn'e ait olan Qit'at Jaradah Adası'nı, esas nokta olarak alınırsa, yüzölçümü bakımından küçük ve insanların yaşamasına elverişsiz bir yapıda olan "önemsiz bir deniz unsuru" na orantısız bir etki tanınacağını belirtmek suretiyle sınırlandırmada ihmal etmiştir.²⁹ Oysa Divan aynı kararın 195. paragrafında söz konusu "önemsiz deniz unsuru"nun, bir ada olduğunu belirtmiş³⁰, 185. paragrafta ise adaların da ana karaların sahip olduğu deniz alanlarına sahip olduğunu ifade etmiştir.³¹ Divan'ın söz konusu tespitlerinden de anlaşılmalıdır ki adaların da ana karalar gibi haklara sahip olması meselesi somut olaylara göre farklılık göstermektedir. Hakça bir sınırlandırma yapılabilmesi için Qit'at Jaradah Adası örneğinde olduğu gibi adalara hiçbir etki tanınmayabilir.³² Kamerun ve Nijerya arasındaki davada, UAD, Kamerun'a ait Akwabana Adası ile Nijerya ana karasından yaptığı karasuları sınırlandırmasında, eşit uzaklık ilkesini uygulamamış, söz konusu adaya Nijerya ana karasından daha az bir karasuları alanı bırakmıştır.³³ Nikaragua ve Honduras arasındaki davada ise, Nikaragua'ya ait Edinburgh Cay ve Honduras'a ait Bobel Cay ve South Cay Adaları arasında geçici bir orta hat

²⁷ Sevin TOLUNER, *Milletlerarası Hukuk Dersleri: Devletin Yetkisi*, İstanbul, Beta, 1996, s. 257.

²⁸ BAYILLIOĞLU, 2011, ss. 210-217. Bu konuda ayrıca bkz. ACER, 2008, ss. 3-18.

²⁹ ICJ Rep. 2001, para 219.

³⁰ Gökhan GÜNEYSU, Katar ve Bahreyn Arasındaki Deniz Sınırlandırması ve Bölgesel Meselelere Dair Dava" içinde Tütüncü et al. ed. *Milletlerarası Adalet Divanı Kararları, 1990-2007*, İstanbul, Beta, 2008, s. 191.

³¹ GÜNEYSU, 2008, s. 193.

³² GÜNEYSU, 2008, s. 194.

³³ BAYILLIOĞLU, 2011, s. 207.

çizmiş, bölgede herhangi bir özel durum olmadığı gerekçesiyle de bu hattı kesinleştirmiştir.³⁴ Arjantin ve Şili arasındaki Beagle Kanalı Hakemliğinde ise Mahkeme, karasuları sınırlandırmasında, taraflardan her birinin kendi karasularında seyredebilmesini sağlayabilmek amacıyla mutlak su yolunu takip ederek, sınırlandırmada Gable Adası'na tam etki tanımamış, Arjantin'in seyrüsefer haklarını dikkate alarak Picton Adası'nın doğusunu ve Lepper ile Reparo Adaları'nı esas nokta olarak değerlendirmemiştir.³⁵ Eritre ve Yemen uyuşmazlığında Hakem Mahkemesi, iki devlet arasındaki bazı bölgelerde karasuları sınırlandırması yaparken, burada bulunan adaların konumları, eşit uzaklık yönteminin uygulanmasına müsait olduğu için bu yöntemle göre bir sınırlandırma yapmış³⁶ ve orta hattın sapılmasını gerektiren herhangi bir özel durum ya da tarihi hakkın söz konusu olmadığını ifade etmiştir.³⁷ Bangladeş ve Myanmar arasındaki deniz alanlarının sınırlandırılması davasında, Myanmar, Bangladeş'e ait St. Martin's Adası'nın, orta hattın ters tarafında olması nedeniyle özel durum oluşturduğunu, dolayısıyla bu adaya sınırlandırmada tam etki verilmemesi gerektiğini iddia etmiştir. Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi ise adanın, Myanmar ve Bangladeş ana karasına hemen hemen aynı mesafede bulunduğunu, bu nedenle Sözleşme'nin 15. maddesi uyarınca St. Martin's Adası'nın özel durum oluşturmadığını belirtmiştir.³⁸ Mahkemenin bu tespitinden, söz konusu adanın belirgin bir farkla Myanmar kıyılarına daha yakın olması durumunda, özel durum olarak değerlendirileceği sonucu çıkmaktadır.

III. EGE DENİZİ ÖZELİNDE BİR DEĞERLENDİRME

Yukarıdaki örnekler Ege Denizi karasuları uyuşmazlığı bakımından ışık tutsa da, ilgili andlaşma ve yargı kararlarındaki tespitlerin tamamının doğrudan bu deniz bakımından uygulanabilmesi mümkün değildir. Zira Ege Denizi, 1800 civarında ada, adacık ve kayalık barındıran, boğazlardan geçen en önemli uluslararası su yollarından birini Akdeniz açık denizine ulaştıran ve bu özelliğiyle uluslararası seyrüsefer açısından son derece önemli olan yarı kapalı

³⁴ ICJ Rep. 2007, p. 659, para. 304. Ayrıca bkz. Stephen FIETTA; Robin CLEVERLY, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, Oxford, Oxford University Press, 2016, s. 464.

³⁵ *Dispute between Argentina and Chile concerning the Beagle Channel*, 18 February 1977, Reports of International Arbitral Awards, Volume XXI, 53-264, para. 110, Annex IV, para. 9. Bu konuda ayrıca bkz. FIETTA; CLEVERLY, 2016, s. 183.

³⁶ BAYILLIOĞLU, 2011, S.205.

³⁷ *Award of the Arbitral Tribunal in the Second Stage of the Proceedings between Eritrea and Yemen (Maritime Delimitation)* Decision of 17 December 1999, Reports of International Arbitral Awards, Volume XXII pp. 335-410, paras. 154-158.

³⁸ *Delimitation of the maritime boundary in the Bay of Bengal (Bangladesh/Myanmar)*, Judgment, ITLOS Reports 2012, p. 4, paras. 132-137; 149; 152.

bir denizdir.³⁹ Ege Denizi üzerindeki adaların büyük bir kısmı, Yunanistan'ın egemenliği altında olup Türk ve Yunan ana karaları esas alınarak çizilecek orta hattın ters tarafında, Anadolu sahillerinin önüne kadar uzanmakta, Anadolu'yu kuzeyden güneye bir dizi halinde kapatmaktadır.⁴⁰ Tüm bu özellikleri dikkate alındığında Ege, benzersiz bir deniz alanıdır. Ege Denizi'nin bu benzersiz coğrafyası tipik bir özel durum örneğidir.⁴¹ Dolayısıyla Türkiye ve Yunanistan'ın karasularının sınırlandırılması konusunda Ege Denizi'nin bu özelliklerine uygun "benzersiz" bir çözüm üretmesi gerekir.⁴²

Öncelikle belirtmek gerekir ki Ege'de, Türkiye ile Yunanistan arasında karşılıklı kıyılardan karasularının sınırlandırılmasına ilişkin herhangi bir andlaşma bulunmamaktadır. Ancak Lozan Andlaşması'nın 6/son ve 12. maddesinde ada ve adacıkların aidiyetinin belirlenmesinde 3 millik bir ölçüt getirilmiştir. Andlaşma açıkça üç millik bir karasuları sınırı öngörmemekle birlikte Lozan Konferansı sırasındaki tutumlar ve her iki devletin o dönemdeki uygulamaları, karasuları genişliğinin 3 mil olduğuna işaret etmektedir.⁴³ Nitekim üç millik karasuları uygulaması Ege Denizi'nde geniş açık deniz alanları bırakmıştır. Bu anlayış aynı zamanda Lozan Andlaşması ile Türkiye ve Yunanistan arasında kurulan dengenin bir ögesidir.⁴⁴ Böylelikle iki taraf da bir müddet 3 mili uygulamıştır.

³⁹ Sertaç Hami BAŞEREN, "Eritre Yemen Kararı'nın Ege Kıta Sahaneliği Sınırlandırmasına Tesirleri", içinde *Ege Kıta Sahaneliği ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Aslan Gündüz; Hüseyin Öztürk ed. İstanbul, TÜDAV, 2002; s. 83; Ali KURUMAHMUT, "Ege Denizi'nde Ülkesel Sorunların İzlediği Süreç" içinde *Ege Kıta Sahaneliği ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu, Bildiriler Kitabı*, Aslan Gündüz; Hüseyin Öztürk ed. İstanbul, TÜDAV, 2002, s. 37; Sertaç Hami BAŞEREN, *Ege Sorunları*, Ankara, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları, 2006, s. 7.

⁴⁰ BAŞEREN, 2002, 83; KURUMAHMUT, 2002, s. 37. Yunanistan'a ait adaların Türk kıyılarına yakınlığı bakımından bir kaç örnek: Sisam 1 mil; İstanköy 2 mil; Sakız ve Midilli 5 mil. Bkz. Turgay ÇİN, *Türkiye ve Yunanistan Bakımından Ege'de karasuları Genişliği Sorunu*, Seçkin, Ankara, 2000, s. 55.

⁴¹ Augusto SINAGRA, "The Problem of Delimiting the Territorial Waters Between Greece and Turkey in the Aegean Sea" in B. Öztürk ed. *The Aegean Sea 2000 Proceedings of the International Law Symposium on the Aegean Sea*, 5-7 May 2000, Bodrum-Turkey, İstanbul, TÜDAV, p. 179.

⁴² John M. VAN DYKE, "Aegean Sea", *Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law*, Heidelberg and Oxford University Press, 2011 para. 4. www.mpepil.com

⁴³ Hüseyin PAZARCI, "Lozan Antlaşması'ndan 1974'e Kadar Ege'ye İlişkin Gelişmeler ve Yunanistan'ın Ege Politikası", Üçüncü Askeri Tarih Semineri: Türk-Yunan İlişkileri, Ankara, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, 1986, s. 20.

⁴⁴ Hüseyin PAZARCI, *Doğu Ege Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü*, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1986, s. III.

Yunanistan 1930'lardan itibaren karasularını 6 mil olarak uygulamaya başlamış⁴⁵ Türkiye ise 1964'te kabul ettiği karasuları kanunu ile 6 millik bir karasuları genişliği tespit ederek, Ege'de, coğrafi açıdan mümkün olan yerlerde bunu uygulamıştır.⁴⁶ Yunanistan, BMDHS hazırlanırken, karasularının 12 mile kadar genişletilebilmesi konusunda genel bir yaklaşım benimsenince, karasuları sınırını 6 milden 12 mile çıkaracağı yönünde açıklamalarda bulunmaya başlamış, zamanı gelince bu hakkını kullanacağını ifade etmiştir.⁴⁷ Ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi, Yunanistan'ın böyle bir karar alması halinde, "ülkemizin hayati menfaatlerini muhafaza ve müdafaa için, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ne askeri bakımdan gerekli görülecekler de dahil tüm yetkilerin verilmesine ve bu durumun Yunan ve dünya kamuoyuna dostane duygularla duyurulmasına" yönelik bir karar almıştır.⁴⁸ Zira karasuları genişliğinin 6 milin üzerine çıkarılması, Lozan dengesinin Ege'de yeniden revize edilmesi anlamına gelecektir.

BMDHS'nin 3. maddesi karasularının azami genişliğini 12 mil olarak belirlemiştir. 12 mil her durumda uygulanabilecek genel ve tekdüze bir kural değildir. Başka bir ifadeyle 3. madde karasularının 12 mil olduğunu değil, coğrafi ve hukuki açıdan mümkünse 12 mile kadar çıkarılabileceğini beyan etmektedir.⁴⁹ Türkiye BMDHS'ne taraf olmadığı için 3. maddeden kaynaklanan ahdi bir yükümlülüğü bulunmaz.⁵⁰ Bu hükmün bir örf ve adet hukuku kuralına dönüşmesi ihtimalinde ise ısrarlı muhalif olduğu için söz konusu kuralla bağlı olmaz.⁵¹

Bu noktada adaların önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Yunan görüşleri doğrultusunda adalara, ana karalara tanındığı gibi tam etki tanımak suretiyle, Yunanistan'a ait adalar ile Anadolu'nun ve Türkiye'ye ait adaların batı kıyıları arasında orta hat ilkesine göre bir sınırlandırma yapılmalıdır.⁵² Türkiye ise adaların sınırlandırmada özel durum olduğuna ve sınırlandırmanın andlaşma ile yapılması gerekliliğine işaret etmekte ve özellikle insanların yaşamasına elverişli olmayan ya da orta hattın ters tarafında bulunan ada, adacık ve

⁴⁵ John M. VAN DYKE, 2011, para. 2.

⁴⁶ BAŞEREN, 2006, s. 116. Türk karasuları uygulamasına ilişkin genel olarak bkz. Ferit Hakan BAYKAL, "Karasularının Genişliği Konusunda Türk Uygulaması", *Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 8, Sayı:1-3, 1994, ss. 193-222.

⁴⁷ Hüseyin PAZARCI, *Türk Dış Politikasının Başlıca Sorunları*, Ankara, Turhan, 2015, s. 108.

⁴⁸ T.B.M.M. Genel Kurul Tutanağı, 19. Dönem, 4. Yasama Yılı, 121. Birleşim, 08/06/1995 Perşembe.

⁴⁹ PAZARCI, 2015, s. 110.

⁵⁰ Hüseyin PAZARCI, "Ege Denizindeki Türk-Yunan Sorunlarının Hukuki Yönü" içinde *Türk Yunan Uyuşmazlığı*, Semih Vaner ed., İstanbul, Metis, 1990, s. 114.

⁵¹ Aydoğan ÖZMAN, "Ege'de Karasuları Sorunu", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 43, Sayı 3, 1988, ss. 175-176.

⁵² CİN, 2000, ss. 45-46.

kayalıkların karasularının ana karalara göre daha az ya da hiç olmaması gerektiği görüşündedir.⁵³ Nitekim BMDHS'nin 15. maddesi ve örf ve adet hukukunda, karasuları sınırlandırmasında özel durumların varlığı halinde, adalara diğer kara ülkelerinden daha az etki tanımının yanında hiç etki tanımamak görüşünün de benimsendiği görülmektedir.⁵⁴ Coğrafi bakımdan birtakım özellikleri olan denizlerde bir devletin karasuları genişliğini saptarken, komşu bir devletin karasularının açık deniz alanlarıyla bağlantısını engellememesi gerekir. Ege Denizi'nde adaların karasularının 12 mile çıkarılması durumunda Türkiye'nin Ege kıyılarındaki açık denize doğrudan çıkış olanakları ortadan kalkar.⁵⁵ Türkiye Ege'de, her iki devletin 6 millik *status quo* yu korumasından yararlanır.⁵⁶

Ege karasuları sınırlandırmasında üzerinde durulması gereken bir diğer husus da egemenliği devredilmemiş adalar meselesidir. Egemenliği devredilmemiş bir kara parçasının karasularına sahip olması, Ege'deki diğer sorunlarla da yakından alakalıdır. Dolayısıyla Ege Denizi'nde karasuları da dahil herhangi bir deniz alanı sınırlandırması yapılabilmesi için öncelikle söz konusu ada, adacık ve kayalıkların ülkesel statülerinin tespiti gerekir.⁵⁷ Zira kara, denize hükmeder (*Land dominates the sea/la terre domine la mer*) prensibinden⁵⁸ hareketle, deniz alanlarında egemenliğin belirlenebilmesi için öncelikle kara üzerindeki egemenliğin tespiti gerekir. Deniz ülkesi, kara ülkesinin ilavesidir ve bir devlete kıyılarındaki deniz alanlarında yetki veren esasında onun kara üzerindeki egemenliğidir.⁵⁹ Lozan Andlaşması'nın 6/son, 12, 15 ve 16/1. maddeleri bir arada değerlendirildiğinde Ege Denizi'ndeki bazı ada, adacık ve kayalıkların, Yunanistan ve İtalya'ya devredilmediği sonucu ortaya çıkar.⁶⁰

⁵³ BAŞEREN, 2006, s. 138; PAZARCI, 2014, s. 298; BAYKAL, 1994, ss. 215-216. Türkiye'nin bu konudaki görüşleri III. Deniz Hukuku Konferansı'nda, 121. maddeye ilişkin önerilerinden anlaşılmaktadır. Bkz. NORDQUIST, 1995, s. 336.

⁵⁴ PAZARCI, 2014, 298.

⁵⁵ Hüseyin PAZARCI, "Ege'deki Deniz Sorunlarında Türk ve Yunan Görüşleri: Hukuki Açından", *Ege'de Deniz Sorunları Semineri*, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1986, s. 92.

⁵⁶ BAŞEREN, 2006, s. 239.

⁵⁷ Ali KURUMAHMUT, "Ege'de Egemenliği Tartışmalı Adalar Sorununun Ortaya Çıkışı" içinde *Ege'de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar*, Ali Kurumahmut ed., Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1998, ss. 17-18.

⁵⁸ ICJ Rep. 1951, s. 133; ICJ Rep. 1969, para. 43; ICJ Rep. 1984, para. 157. Bu konuda ayrıca bkz. Barbara KWIATKOWSKA, *Decisions of the World Court Relevant to the UN Convention on the Law of the Sea: A Reference Guide*, Kluwer Law International, The Hague/London/New York, 2002, s. 2-3.

⁵⁹ ICJ Rep. 1951, s. 133.

⁶⁰ PAZARCI, 2015, ss. 128-131; BAŞEREN, 2006, ss. 46-74 ve s. 238. Bu konuda ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Sertaç Hami BAŞEREN, "Ege'de Ada, Adacık ve Kayalıkların Uluslararası Andlaşmalarla Tayin Edilen Hukuki Statüsü" içinde *Ege'de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar*, Ali Kurumahmut ed., Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1998, ss. 82-130; Ali KURUMAHMUT; Sertaç Hami BAŞEREN, *Ege'de Gri Bölgeler*, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2004.

Ancak, Yunanistan, Gökçeada, Bozcaada ve Tavşan Adaları ile Anadolu sahiline 3 milden daha yakın olanlar dışında, Ege'deki tüm ada, adacık ve kayalıklara sahip olduğu iddiasındadır.⁶¹ Ege Denizi'nde bu şekilde 150 civarında ada, adacık ve kayalık bulunduğu belirtilmektedir.⁶² Hiç şüphesiz söz konusu ada, adacık ve kayalıkların, Ege'de yapılacak bir karasuları sınırlandırmasına önemli ölçüde etkisi olacaktır. Şu anki uygulamada egemenliği devredilmemiş adaların karasuları alanı %5.37'dir ki bu oran, egemenliği devredilmemiş adalar meselesinin Türkiye lehine çözülmesi bakımından son derece önemlidir.

Ege Denizi'nin coğrafi özellikleri ve özellikle orta hattın ters tarafındaki Yunan Adaları nedeniyle, karasularının genişliği ve sınırlandırılması meseleleri, kıta sahanlığı sorunuyla da yakından ilişkilidir. Zira söz konusu ada, adacık ve kayalıkların karasuları Türk kıta sahanlığı ile örtüşmektedir.⁶³

Ege Denizi'nde Türkiye ve Yunanistan arasında karasuları sınırlandırması, özel durumların dikkate alındığı hakça ilkeler çerçevesinde bir andlaşma ile yapılmalıdır. Zira sınırlandırma alanı içerisinde bulunan adalar orta hattın ters tarafındaki adalardır ve özel şart oluşturur. Yine insanların yaşamasına elverişli olmayan adaların da özel şartlar içerisinde değerlendirilmesi gerekir. Bu çerçevede Ege Denizi'nde bu özellikleri taşıyan ada, adacık ve kayalıkların karasularının, ana karalara göre daha az olacağı ya da hiç olmayacağı kabul edilmelidir.⁶⁴ Özellikle egemenliği devredilmemiş adalar meselesi ve kıta sahanlığı uyumsuzluğu dikkate alındığında en uygun çözüm, bu şekilde yapılan bir sınırlandırmadır. Katı bir orta hat uygulaması, Türkiye bakımından hiç de adil olmayan sonuçlar doğuracaktır. Nitekim uluslararası yargı kararları ve uygulama da karasularının sınırlandırılmasında her somut olaya göre farklı özel durumların söz konusu olabileceğini kabul ederek hakça çözümü amaçlamaktadır.

⁶¹ BAYILIOĞLU, 2011, ss. 106-107.

⁶² Celalettin YAVUZ, *Andlaşmalarla Yunanistan'a Devredilmemiş Ada, Adacık ve Kayalıkların Hukuki Statüleri de Dahil Menteşe Adaları (Onikiada)'nın Tarihi*, İstanbul, Deniz Harp Okulu Basım Evi, 2003, s. 67. Ege'de egemenliği devredilmemiş belli başlı ada, adacık ve kayalıklar şunlardır:; Zürafa Kayası, Paşa, Vatın, Gavati Adaları, Koyun Adası ve etrafındaki adacık ve kayalıklar, Antiipsara Adası ve etrafındaki çok sayıda adacık ve kayalıklar, Venedik Kayalıkları, Hurşit ve Forno Adaları ile etrafındaki çok sayıda küçük ada, adacık ve kayalıklar, Eşek Adası, Nergiscik, Bulamaç, Keçi, Koçbaba, Ardıçık, Kendiroz, Kandilli, Kızkardeşler, Sirina, Üç Adalar, Safran Adaları, İstakida Adaları. Bkz. KURUMAHMUT; BAŞEREN, 2004, s. 59 (dipnot 104) ve s. 60.

⁶³ BAŞEREN, 2002, s. 83.

⁶⁴ BAŞEREN, 2006, s. 138.

SONUÇ

Ege Denizi'nin coğrafi özelliklerine bağlı olarak, Yunanistan'ın kendisine ait adalarına da ana karaları gibi tam etki vererek karasularını genişletme isteği ve orta hat ilkesine dayanan görüşleri, Türkiye'nin açık deniz alanları ile bağlantısını büyük ölçüde kesecektir. Yunanistan zararsız geçiş hakkına dayanarak Türkiye'nin seyirüsefer serbestisine halel gelmeyeceğini ifade etmekle birlikte⁶⁵, açık deniz alanlarından yararlanma, yalnızca bu serbestiye ilişkin değildir. Açık deniz alanları üzerindeki uluslararası hava sahasından bütün devletlerin tabiiyetindeki hava araçları serbestçe uçabilirken karasuları üzerindeki hava sahası, kıyı devletinin münhasır egemenliği altındadır ve hava sahasından zararsız geçiş hakkı yoktur. Yine açık deniz alanlarında tüm devletlerin avlanma serbestisi varken, bu alanların bir devletin karasularına dönüşmesi halinde su tabakası üzerindeki tüm haklar da kıyı devletine geçecektir. Açık deniz alanlarında bütün devletlerin deniz altı kablo ve boru döşeme serbestisi mevcutken, karasularında kıyı devleti dışında diğer devletlerin böyle bir hakkı bulunmaz. Ayrıca yabancı bir devletin karasularından geçen denizaltılar, su üstünden seyretmek zorundadır ve kıyı devleti güvenliğini koruyabilmek için gerekli gördüğü hallerde zararsız geçiş hakkını askıya alabilir.⁶⁶

Yunanistan'ın istediği biçimde bir sınırlandırma, bu devlete ait adaların karasuları ile Türk kıta sahanlığının üst üste gelmesi anlamına da gelir ki bu durum da Türkiye'nin, *ab initio* ve *ipso facto* hak ve yetkilere sahip olduğu kıta sahanlığının ihlali demektir. Başka bir ifadeyle Türk kıta sahanlığı Yunan karasularına dönüşür. Bu durum hakkın kötüye kullanılmaması ilkesinin açık bir ihlalidir. Bu alanların Yunan karasularına dönüşmesi, buradaki su tabakası, deniz tabanı, toprak altı ve üzerindeki hava sahasının tamamen Yunanistan'ın hakimiyetine girmesi demektir. Buradan da anlaşılmaktadır ki Yunan görüşleri doğrultusunda bir karasuları sınırlandırmasının kabul edilmesi, Türkiye'nin ekonomisi ve güvenliğine ilişkin büyük tehlike ve kayıplara neden olur.

Ege sorunlarının bir bütün halinde müzakere edilmesi ve bu müzakereler neticesinde varılacak bir andlaşma ile çözümü gerekir. Zira Ege Denizi'ne ilişkin sorunlar birbiriyle bağlantılıdır. Her ne kadar devletler arası uygulamalar ve mevcut yargı kararları, adaların karasularının sınırlandırılmasına etkisi konusunda bir takım tespitler yapmış olsa da, Ege Denizi'nin benzersiz coğrafyası, benzersiz bir çözümün gerekliliğini de beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede karasuları sorunu görüşülürken, orta hattın ters tarafında kalan Yunan Adaları'nın, coğrafi konumları, yüz ölçümleri ve nüfusları dikkate alınarak bir sınırlandırma yapılması gerekir. Hem Doğu Ege Adaları'nın hem

⁶⁵ SINAGRA, 2000, s. 175.

⁶⁶ BMDHS, m. 20; m. 25/3.

de tüm Ege Denizi'nin bir bütün olarak özel durum oluşturması nedeniyle, sınırlandırmada bazı Yunan Adaları'na sınırlı etki tanınması ya da hiç etki tanınması, hakça ilkelere en uygun çözüm olacaktır. Kıyı devletlerinin deniz ülkelerinin farklı kısımlarında farklı genişlikte karasuları uygulanabilir. Bu sebeple sınırlandırmada Doğu Ege Adaları'nın daha dar karasularına sahip olmaları önünde hukuken bir engel bulunmamaktadır.⁶⁷

KAYNAKÇA

KİTAPLAR/MAKALELER

ACER, Yücel, “Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü ve Devletlerarası Uygulama”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 4, No: 16, Yıl, 2008, 1-18.

AHNISH, Faraj Abdullah, *The International Law of Maritime Boundaries and the Practice of States in the Mediteranean Sea*, Clarendon Press, Oxford, 1993.

AKKUTAY, Berat Lale, “1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi Çerçevesinde Çekinceler ve İhtiyari İstisnalar”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, Cilt 31, Sayı 1, 2011, 1-27.

AKKUTAY, Berat Lale, *1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi Çerçevesinde Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*, Ankara, Adalet, 2012.

BAŞEREN, Sertaç Hami, “Ege’de Ada, Adacık ve Kayalıkların Uluslararası Andlaşmalarla Tayin Edilen Hukuki Statüsü” içinde *Ege’de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar*, Ali Kurumahmut ed., Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1998, 82-130.

BAŞEREN, Sertaç Hami, “Eritre Yemen Kararı'nın Ege Kıta Sahaneliği Sınırlandırmasına Tesirleri”, içinde *Ege Kıta Sahaneliği ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Aslan Gündüz; Hüseyin Öztürk ed., İstanbul, TÜDAV, 2002; 81-103.

BAŞEREN, Sertaç Hami, *Ege Sorunları*, Ankara, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları, 2006.

BAYILLIOĞLU, Uğur, *Uluslararası Hukuk Açısından Ege Karasuları Sınırlandırması*, Ankara, Turhan, 2011.

BAYKAL, Ferit Hakan, “Karasularının Genişliği Konusunda Türk Uygulaması”, *Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 8, Sayı:1-3, 1994, 193-222.

⁶⁷ BAŞEREN, 2006, s. 246.

BOTHE, Michael, "International Obligations, Means to Secure Performance", in Rudolph Bernhardt ed., *Encyclopedia of Public International Law, Settlement of Disputes*, Amsterdam, North Holland Publishing Company, 1981, 101-106.

CİN, Turgay, *Türkiye ve Yunanistan Bakımından Ege'de Karasuları Genişliği Sorunu*, Seçkin, Ankara, 2000.

EVANS, Malcolm D., *Relevant Circumstances and Maritime Delimitation*, Oxford, Clarendon Press, 1989.

FIETTA, Stephen; CLEVERLY, Robin, *Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, Oxford, Oxford University Press, 2016.

GÖKALP, İbrahim, *Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*, İstanbul, Beta, 2008.

GÜNDÜZ, Aslan, "A Tentative Proposal for Dealing with the Aegean Disputes" in B. Öztürk ed., *The Aegean Sea 2000 Proceedings of the International Law Symposium on the Aegean Sea*, 5-7 May 2000, Bodrum-Turkey, İstanbul, TÜDAV, 141-154.

GÜNEYSU, Gökhan, Katar ve Bahreyn Arasındaki Deniz Sınırlandırması ve Bölgesel Meselelere Dair Dava" içinde Tütüncü et al. ed. *Milletlerarası Adalet Divanı Kararları, 1990-2007*, İstanbul, Beta, 2008, 187-195.

KURUMAHMUT, Ali, "Ege'de Egemenliği Tartışmalı Adalar Sorununun Ortaya Çıkışı" içinde *Ege'de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar*, Ali Kurumahmut ed., Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1998, 1-32.

KURUMAHMUT, Ali, "Ege Denizi'nde Ülkesel Sorunların İzlediği Süreç" içinde *Ege Kıta Sahaneliği ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu, Bildiriler Kitabı*, Aslan Gündüz; Hüseyin Öztürk ed., İstanbul, TÜDAV, 2002, 36-43.

KURUMAHMUT Ali; BAŞEREN, Sertaç Hami, *Ege'de Gri Bölgeler*, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2004.

MENGİLER, Özgür, *Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Uluslararası Uyuşmazlıkların Barışçı Çözümü*, Ankara, Platin, 2005.

NORDQUIST, Myron H. ed., *United Nations Convention on the Law of the Sea: A Commentary*, The Hague, Martinus Nijhoff Publishers, 1995.

ÖZMAN, Aydoğan, *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi*, İstanbul Deniz Ticaret Odası, 1984.

ÖZMAN, Aydoğan, "Ege'de Karasuları Sorunu", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 43, Sayı: 3, 1988, 173-182.

ÖZMAN, Aydoğan, *Deniz Hukuku I: Kaynaklar, Kişiler, Nesnelere, Ulusal Deniz Alanları*, Ankara, Turhan, 2006.

PAZARCI, Hüseyin, “Lozan Antlaşması’ndan 1974’e Kadar Ege’ye İlişkin Gelişmeler ve Yunanistan’ın Ege Politikası”, Üçüncü Askeri Tarih Semineri: Türk-Yunan İlişkileri, Ankara, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, 1986, 19-34.

PAZARCI, Hüseyin, *Doğu Ege Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü*, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1986.

PAZARCI, Hüseyin, “Ege’deki Deniz Sorunlarında Türk ve Yunan Görüşleri: Hukuki Açından”, *Ege’de Deniz Sorunları Semineri*, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1986, 79-93.

PAZARCI, Hüseyin, “Ege Denizindeki Türk –Yunan Sorunlarının Hukuki Yönü” içinde *Türk Yunan Uyuşmazlığı*, Semih Vaner ed., İstanbul, Metis, 1990, 106-126.

PAZARCI, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk Dersleri*, II. Kitap, Ankara, Turhan, 2014.

PAZARCI, Hüseyin, *Türk Dış Politikasının Başlıca Sorunları*, Ankara, Turhan, 2015.

SINAGRA, Augusto, “The Problem of Delimiting the Territorial Waters Between Greece and Turkey in the Aegean Sea” in B. Öztürk ed., *The Aegean Sea 2000 Proceedings of the International Law Symposium on the Aegean Sea, 5-7 May 2000, Bodrum-Turkey*, İstanbul, TÜDAV, 174-182.

TOLUNER, Sevin, *Milletlerarası Hukuk Dersleri: Devletin Yetkisi*, İstanbul, Beta, 1996.

VAN DYKE, John M., “Aegean Sea”, *Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law*, Heidelberg and Oxford University Press, 2011. www.mpepil.com

YAVUZ, Celalettin, *Andlaşmalarla Yunanistan’a Devredilmemiş Ada, Adacık ve Kayalıkların Hukuki Statüleri de Dahil Menteşe Adaları (Onikiada)’nın Tarihi*, İstanbul, Deniz Harp Okulu Basım Evi, 2003.

ULUSLARARASI YARGI KARARLARI

Mavrommatis Palestine Concessions, PCIJ Series A No. 22, August 30th, 1924.

Case of the Free Zones of Upper Savoy and the District of Gex, PCIJ Series A-No.22.Order of August 19th, 1929.

Fisheries Case (United Kingdom v. Norway) Judgment, ICJ Reports 1951, p. 116.

North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Denmark; Federal Republic of Germany/Netherlands) Judgment, ICJ Reports 1969, p. 3.

Dispute between Argentina and Chile concerning the Beagle Channel, 18 February 1977, Reports of International Arbitral Awards, Volume XXI, 53-264.

Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area, (Canada v. United States of America) Judgment, ICJ Reports 1984, p. 246.

Award of the Arbitral Tribunal in the second stage of the proceedings between Eritrea and Yemen (Maritime Delimitation) Decision of 17 December 1999, Reports of International Arbitral Awards, VOLUME XXII pp. 335-410.

Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain, Merits, Judgment, ICJ Reports 2001, p. 40.

Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras), Judgment, I.C.J. Reports 2007.

Delimitation of the maritime boundary in the Bay of Bengal (Bangladesh/ Myanmar), Judgment, ITLOS Reports 2012, p. 4.

ULUSAL/ULUSLARARASI BELGELER

Yearbook of the International Law Commission, 1956, Volume II, *Documents of the Eighth Session Including the Report of the Commission to the General Assembly*, United Nations, New York, 1957.

T.B.M.M. Genel Kurul Tutanağı, 19. Dönem, 4. Yasama Yılı, 121. Birleşim, 08/06/1995 Perşembe.

